

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 349.3:332.1:331.101:352.02

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/27>

Горник В.Г.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Євмєшкіна О.Л.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Сімак С.В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН У СУСПІЛЬСТВІ

Встановлено, що майнові відносини відіграють ключову роль в економіці будь-якої країни, оскільки вони визначають правила володіння, використання та розпорядження активами. В умовах сучасних викликів, таких як війна, економічна нестабільність та політична невизначеність, питання регулювання майнових відносин стають особливо актуальними. Еволюція майнових відносин в Україні проходить через складний шлях, починаючи з тотального державного контролю та закінчуючи спробами формування ефективної системи приватної власності. Складність майнових відносин в Україні полягає в тому, що вони торкаються широкого кола аспектів, включаючи захист прав власності, регулювання угод з нерухомістю та захист інтересів сторін. Нинішня правова система, незважаючи на наявність обмежень та нормативних актів, стикається з низкою викликів: від корупції та неефективності правозастосування до браку кваліфікованих кадрів. Майнові відносини в Україні відіграють ключову роль у формуванні економіки та соціальної структури суспільства. Систематизація законодавства та його адаптація до сучасних умов є важливими завданнями для забезпечення правової визначеності та захисту інтересів громадян та юридичних осіб. Нестача правової визначеності та неясність норм законодавства майнових відносинах створює додаткові труднощі для громадян та бізнесу. Деякі положення Цивільного кодексу та інших нормативних актів залишаються невизначеними чи суперечливими. Це може призводити до різних трактувань та правових спорів. Подолання перерахованих викликів потребує комплексного підходу, що включає реформи в галузі законодавства, покращення роботи державних органів, боротьбу з корупцією та впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності та прозорості у регулюванні майнових відносин. Майнові відносини в Україні є складним і багатограним процесом, який потребує чіткого законодавчого регулювання та ефективної практичної реалізації. Незважаючи на існуючі проблеми, поступові реформи та зусилля щодо покращення правозастосовної практики можуть сприяти створенню більш стабільної та передбачуваної системи майнових відносин, що, у свою чергу, сприятиме економічному розвитку країни.

Ключові слова: законодавство, майно, майнові відносини, право власності, суспільство.

Постановка проблеми. Регулювання майнових відносин в Україні має складну та багатопланову історію, починаючи з радянського періоду та закінчуючи незалежністю. З ухваленням нових законів і кодексів у пострадянський період відбулася спроба адаптувати правову систему до ринкових умов, але багато проблем залишилися дотепер. Майнові відносини є економічною системою

будь-якої країни, оскільки вони визначають порядок володіння, використання та розпорядження активами. В Україні, в умовах пострадянського перехідного періоду, ці відносини зазнали значних змін, що відображають як досягнення, так і проблеми. Актуальність теми регулювання майнових відносин посилюється на тлі економічної нестабільності, політичної невизначеності та війни,

що триває. Еволюція майнових відносин в Україні – це складний процес, що охоплює різні історичні етапи, які суттєво впливають на кримінальні справи, кримінальне право та право загалом. Ще одна проблема майнових відносин в Україні полягає в тому, що вони торкаються захисту прав власності, регулювання угод з нерухомістю та захисту інтересів. Нинішня правова система, незважаючи на наявність обмежень та нормативних актів, стикається з низкою викликів: від корупції та неефективності правозастосування до браку кваліфікованих фахівців. Крім того, однією із головних проблем, з якими стикається система регулювання майнових відносин в Україні, є бюрократія та корупція. Ці фактори негативно позначаються на правозастосуванні та ускладнюють доступ громадян до правосуддя та захисту своїх майнових прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед фундаментальних наукових робіт, що відносяться до даної проблемної області, потрібно виділити праці таких авторів, як: Б. Данилишин, Н. Бондар, І. Брайловський, Н.Бутенко, В. Варнавський, С. Грищенко, М. Дерябіна, І. Запатріна, М.Забаштанський, Е. Кляйн, К. Магаріньос, Ф. Оладеінде, В. Павлюк, Д.Тейсман, П.Шилепницький та багатьох інших. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з теоретико-методологічними засадами регулювання майнових відносин у суспільстві.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження поточного стану регулювання майнових відносин в Україні, виявлення можливих проблем та розробка можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Зі здобуттям незалежності у 1991 році Україна вступила на шлях кардинальних змін у майнових відносинах. Ухвалення Закону України «Про власність» [2] того ж року стало важливою віхою, яка встановлює основи приватної власності та ринкової економіки. Цей закон ввів поняття приватної, державної та комунальної власності, які громадянам та юридичним особам вільно володіють.

На початку 1990-х років розпочався процес приватизації, який охоплював як підприємства так і житлові об'єкти. Приватизація стала ефективним способом передачі власності від держави приватним особам. Однак цей процес не обійшовся без проблем: поширення корупції, непрозорість угод та неефективне управління створили ризики для нових власників та призвели до утворення олігархічних структур. Багато підприємств перейшли до рук осіб вузького кола, що обмежувало конкуренцію. Важливою проблемою цього

періоду став недостатній захист права власності. Нерідко були помічені випадки рейдерства, коли власники стикалися з погрозами та спробами захоплення їхнього майна. Ситуація посилювалася відсутністю принципу правозастосування та недоліками існуючого законодавства.

У період 2000-х років в Україні відбуваються значні зміни у галузі майнових відносин, характерними спробами призвести до створення бази та покращення правозастосування.

Таким чином, еволюція майнових відносин в Україні проходить через складний шлях, починаючи з тотального державного контролю та закінчуючи спробами формування ефективної системи приватної власності. Наступні реформи та поліпшення правових застосувань призначені для розвитку економіки та захисту прав власників. Складність майнових відносин в Україні полягає в тому, що вони торкаються широкого кола аспектів, включаючи захист прав власності, регулювання угод з нерухомістю та захист інтересів.

Цивільний кодекс України (ЦК) [4] є основним нормативно-правовим актом, який регулює майнові відносини. Він визначає види майна, права власності та зобов'язання сторін. ЦК встановлює різні форми власності – приватну, комунальну та державну. Право власності включає право володіння, користування і розпорядження майном. Цивільний кодекс також регламентує зобов'язання сторін, що виникають із договорів, угод та інших підстав.

Цивільний кодекс України (ЦК) було прийнято у 2003 році і він став основним нормативно-правовим актом, який регулює цивільні відносини в країні, включаючи майнові. Він охоплює широкий спектр питань щодо прав власності, зобов'язань та інших аспектів, пов'язаних з майном. Цивільний кодекс ґрунтується на засадах свободи договору, захисту прав та законних інтересів сторін, а також справедливості. Ці принципи сприяють створенню правового середовища, в якому учасники цивільних відносин можуть вільно здійснювати свої права. ЦК чітко визначає право власності як одну із основ цивільних відносин та виділяє три основні форми власності: приватну, комунальну та державну. Кожна з форм має свої особливості та умови реалізації прав. Право власності включає три елементи: право володіння, право користування і право розпорядження майном. Володіння – це фізичне володіння річчю, користування – це можливість отримання корисних властивостей з неї, а розпорядження – можливість змінювати правовий статус майна.

Цивільний кодекс передбачає механізми захисту прав власності, включаючи можливість позову захисту прав, а також способи відновлення порушених прав. Цивільний кодекс регулює зобов'язання, що виникають із різних правових угод. Цивільний кодекс визначає види договорів (купівля-продаж, оренда, позика та ін.), їх умови та порядок виконання. Кожен вид договору має свої унікальні вимоги та наслідки для сторін. Кодекс також встановлює права та обов'язки сторін щодо зобов'язань, включаючи відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань. Цивільний кодекс описує обставини, у яких зобов'язання можуть припинятися, наприклад, за згодою сторін, виконання зобов'язання чи з закону.

Цивільний кодекс регулює питання, пов'язані з вирішенням спорів щодо майнових відносин. Кодекс визначає процедури звернення до суду для захисту майнових прав, включаючи строки позовної давності та підстави для подання позову. Кодекс також встановлює відповідальність за збитки, заподіяні внаслідок порушення зобов'язань, включаючи можливість відшкодування збитків.

Незважаючи на всі позитивні аспекти, діючий Цивільний кодекс стикається з низкою проблем, таких як недостатня правова визначеність і необхідність реформ. Деякі положення Цивільного кодексу залишаються невизначеними, що призводить до різних трактувань та суперечок. В умовах зміни економічної ситуації та потреб суспільства потрібне постійне оновлення та адаптація законодавства.

Таким чином, Цивільний кодекс України є основою регулювання майнових відносин у країні, надаючи правові механізми для захисту прав власників та учасників громадянського обігу. Однак, для підвищення його ефективності та відповідності сучасним вимогам, необхідно продовжувати працювати над його вдосконаленням. В умовах мінливої економіки та глобалізації виникають нові правові виклики, які потребують актуалізації норм Цивільного кодексу. Проблеми корупції та складні адміністративні процедури можуть ускладнювати доступ громадян до правосуддя та реєстрації майнових прав.

На практиці процес реєстрації прав на нерухомість може зіткнутися з різними проблемами, такими як бюрократія та корупція. Довгі терміни розгляду заявок та необхідність збирання великої кількості документів можуть ускладнювати процес. Корупційні схеми у реєстраційних органах створюють додаткові бар'єри для громадян. Ці фактори негативно позначаються на правозастосуванні та ускладнюють доступ громадян до

правосуддя та захисту своїх майнових прав.

Бюрократія у контексті майнових відносин проявляється у складних та тривалих процедурах реєстрації прав на майно, отриманні необхідних дозволів та ліцензій, а також у зверненні за юридичними послугами.

Основні аспекти бюрократизації:

1. Складність процедур. Процес реєстрації прав на нерухомість включає безліч етапів та вимагає подання великої кількості документів. Часто громадянам доводиться стикатися з необхідністю збирати довідки та підтвердження з різних установ, що потребує часу та ресурсів.

2. Довгі терміни очікування. Найчастіше реєстраційні процеси затягуються, що може спричинити значні фінансові втрати для громадян та бізнесу. Очікування завершення реєстрації може тривати тижні чи навіть місяці, що особливо критично за умов динамічного ринку.

3. Неефективність державних органів. Деякі державні установи не мають достатніх ресурсів або ефективних систем для оперативного розгляду заявок. Це призводить до затримок та неефективного використання бюджетних коштів.

Корупція у сфері майнових відносин є ще однією серйозною проблемою. Вона може виявлятися у різних формах:

1. Неправомірні платежі. Громадяни часто змушені давати хабарі чи робити неформальні платежі для прискорення процесів реєстрації чи отримання дозволів. Це створює спотворені умови для ведення бізнесу та сприяє втраті довіри до державних установ.

2. Зловживання повноваженнями. Деякі посадові особи можуть використовувати службове становище для створення штучних бар'єрів для громадян, вимагаючи додаткових документів або дотримання непотрібних процедур. Це призводить до значних труднощів для людей, які бажають оформити свої права.

3. Судові розгляди. Корупційні схеми можуть також проникати у судову систему, коли судді чи інші правозахисні органи приймають рішення, виходячи не із закону, а із хабарів чи особистих інтересів.

Комбінація бюрократії та корупції призводить до низки негативних наслідків:

1. Втрата правової визначеності. Громадяни можуть не знати, які кроки необхідно зробити для захисту своїх прав, що викликає невдоволення та призводить до правових конфліктів.

2. Зниження інвестиційної привабливості. Інвестори, стикаючись з корупційними ризиками

та бюрократичними перешкодами, можуть відмовитися від вкладень у країну, що негативно позначається на економічному зростанні.

3. Збільшення кількості суперечок. Затримки та невизначеність у процесі оформлення прав на майно можуть призводити до спорів між сторонами, що навантажує судову систему та відволікає ресурси від інших найважливіших справ.

Для подолання проблем бюрократії та корупції потрібні системні реформи. Такі як автоматизація та цифровізація. Впровадження електронних систем реєстрації та послуг може значно спростити процеси, зменшивши кількість необхідних документів та терміни очікування.

Навчання та підвищення кваліфікації. Навчання співробітників державних органів сучасним практикам та антикорупційним методам допоможе підвищити рівень обслуговування громадян та знизити корупційні ризики. Підвищення прозорості. Відкритість та доступність інформації про процеси реєстрації та державні послуги можуть значно знизити ймовірність корупції, оскільки це створить умови для громадського контролю. Створення антикорупційних органів. Встановлення незалежних антикорупційних агентств та гарячих ліній для повідомлення про факти корупції може сприяти більш ефективній боротьбі з цими проблемами.

Таким чином, подолання бюрократії та корупції у регулюванні майнових відносин є одним із головних завдань для забезпечення правового захисту громадян та підвищення рівня довіри до державної системи.

Нестача правової визначеності у майнових відносинах створює додаткові труднощі для громадян та бізнесу: неясність норм законодавства, відсутність прецедентного права, ризики для інвесторів та складнощі у спадкових справах.

Деякі положення Цивільного кодексу та інших нормативних актів залишаються невизначеними чи суперечливими. Це може призводити до різних трактувань та правових спорів. В Україні не розвинуто прецедентне право, що ускладнює застосування законодавства та створює невизначеність у судовій практиці. Нестача правової визначеності робить ринок менш передбачуваним для інвесторів, що може позначатися на їх рішеннях про вкладення капіталу. Невизначеність у правилах спадкування можуть призводити до затяжних судових розглядів та суперечок між спадкоємцями.

Суперечки на право власності є однією з найпоширеніших проблем у сфері майнових відносин. Спадкові суперечки. Конфлікти між спадкоємцями часто виникають через неправильно оформ-

лені документи або відсутність чітких вказівок на розподіл майна. Суперечки через угоди. Заперечення угод, укладених під тиском або з порушеннями, також є поширеною проблемою. Такі суперечки можуть затягуватись на тривалий термін та вимагають значних витрат на юридичну допомогу. Необґрунтовані претензії. Іноді виникають суперечки через необґрунтовані претензії третіх осіб на майно, що потребує додаткових ресурсів для захисту прав власника. Неповнота судової практики. Судові розгляди щодо майнових спорів можуть бути утруднені через відсутність чіткої судової практики з конкретних питань, що створює невизначеність для сторін.

Нестача інформаційних ресурсів також ускладнює регулювання майнових відносин. Відсутність централізованих баз даних. Нестача єдиної та доступної бази даних про права на майно та обтяження створює труднощі для громадян та бізнесу під час перевірки правових статусів об'єктів. Нестача інформації про процедури. Громадяни часто не знають, які документи необхідні для реєстрації прав на майно або які кроки потрібно зробити для захисту своїх прав. Це може призвести до помилок та затягування процесів. Нестача правової інформації. Обмежений доступ до актуальної правової інформації про законодавство та судову практику створює додаткові складнощі для юристів та громадян, які бажають захистити свої інтереси. Електронні послуги. Необхідність впровадження сучасних електронних сервісів для реєстрації та отримання інформації про права на майно також залишається актуальною. Такі послуги можуть значно покращити доступність інформації та спростити взаємодію громадян з державними органами.

Реформа системи реєстрації прав на майно має стати пріоритетом для вирішення існуючих проблем. Спрощення процедур: необхідно скоротити кількість етапів та спростити процес реєстрації, що дозволить зменшити тимчасові витрати для громадян. Використання електронних систем: використання електронних платформ для реєстрації та надання послуг може підвищити прозорість процесів та знизити рівень корупції.

Підвищення доступу до інформації: забезпечення доступу до актуальної інформації про права на майно та обтяження дозволить учасникам ринку більш ефективно захищати свої інтереси.

Навчання фахівців у галузі майнових відносин відіграє ключову роль у підвищенні якості послуг: кваліфікаційні курси, створення стандартів, обмін досвідом. Проведення регулярних навчальних

програм для юристів, реєстраторів та співробітників державних органів допоможе підвищити рівень правової допомоги. Розробка професійних стандартів для фахівців у галузі майнових відносин забезпечить більш високу якість обслуговування громадян. Програма обміну досвідом між фахівцями може сприяти підвищенню кваліфікації та впровадженню сучасних практик.

Ефективна взаємодія між різними державними органами та приватним сектором є важливим аспектом успішного регулювання. Створення міжвідомчих робочих груп: створення груп, які працюють над вирішенням проблем у сфері майнових відносин, допоможе забезпечити комплексний підхід до регулювання. Спрощення комунікації: розробка загальних стандартів та протоколів взаємодії між органами влади дозволить прискорити процеси та підвищити їхню ефективність. Залучення приватного сектора: залучення представників бізнесу до обговорення актуальних питань дозволить врахувати їхні інтереси та запропонувати ефективніші рішення.

Залучення міжнародного досвіду, вивчення та впровадження міжнародних стандартів та практик допоможе Україні адаптуватися до сучасних вимог. Порівняльний аналіз, вивчення успішних практик інших країн у галузі регулювання майнових відносин дозволить виявити найефективніші підходи. Впровадження міжнародних стандартів, застосування міжнародних стандартів у процесі реєстрації прав на майно та захисту прав власності покращить правозастосування та підвищить довіру до системи. Співпраця з міжнародними організаціями, участь у проєктах міжнародних

організацій може допомогти у реформуванні законодавства та впровадженні нових практик.

Висновки. Подолання перерахованих викликів потребує комплексного підходу, що включає реформи в галузі законодавства, покращення роботи державних органів, боротьбу з корупцією та впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності та прозорості у регулюванні майнових відносин. Цивільний кодекс України виконує важливу функцію у регулюванні майнових відносин, забезпечуючи правову основу для захисту прав власників та учасників цивільних відносин. Однак для підвищення його ефективності та відповідності сучасним вимогам необхідно продовжувати роботу над його вдосконаленням, включаючи впровадження нових технологій, спрощення процедур та боротьбу з корупцією. Таким чином, подальша робота над Цивільним кодексом сприятиме стабільному розвитку майнових відносин в Україні. Регулювання майнових відносин в Україні стикається з безліччю викликів, проте є реальні перспективи для покращення ситуації. Реалізація реформ, спрямованих на спрощення процесів, підвищення кваліфікації фахівців та покращення взаємодії між органами влади, стане основою для створення стабільної та передбачуваної системи майнових відносин. Це, у свою чергу, сприятиме подальшому економічному зростанню та розвитку країни, забезпечуючи громадянам та бізнесу впевненість у захисті своїх прав. Розгляд історичного контексту, сучасних законодавчих актів та актуальних викликів дозволить глибше зрозуміти динаміку властивостей відносин та розробити рекомендації.

Список літератури:

1. Міхно О.І. Майнові права як об'єкти цивільних правовідносин. *Підприємництво, госп-во і право*. 2013. Вип. 8. С. 10–13.
2. Про власність : Закон України від 07.02.1991 № 697-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12#Text>.
3. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного і Господарського кодексів України. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8/211. *Вісник Вищого господарського суду України*. 2009. № 2. С. 189–191.
4. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Шимон С. Сутність майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: спроба теоретичного осмислення. *Держава і право: Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 59. С. 208–213.
6. Stiglitz, J. E. Redefining the Role of the State. *World Economics*. 2001. Vol. 2. No 3. P. 45–86.
7. Treaty Establishing the European Community. European Union Law. Selected Documents. St. Paul, MN. West Group, 2012. P. 4–140.
8. Wills, P. Managing government property assets: international experiences. *Public Management Review*. 2009. Vol. 11. No 5. P. 725–728.

Hornyk V.H., Yevmieshkina O.L., Simak S.V. LEGAL BASIS OF REGULATION PROPERTY RELATIONS IN SOCIETY

It has been established that property relations play a key role in the economy of any country, as they determine the rules of ownership, use and disposal of assets. In the conditions of modern challenges, such as war, economic instability and political uncertainty, the issues of property relations regulation become especially relevant. The evolution of property relations in Ukraine goes through a difficult path, starting with total state control and ending with attempts to form an effective system of private property. The complexity of property relations in Ukraine lies in the fact that they affect a wide range of aspects, including the protection of property rights, the regulation of real estate transactions and the protection of the interests of the parties. The current legal system, despite the presence of restrictions and regulations, faces a number of challenges: from corruption and inefficient law enforcement to a lack of qualified personnel. Property relations in Ukraine play a key role in shaping the economy and social structure of society. Systematization of legislation and its adaptation to modern conditions are important tasks for ensuring legal certainty and protecting the interests of citizens and legal entities. The lack of legal certainty and the lack of clarity of legislation on property relations create additional difficulties for citizens and businesses. Some provisions of the Civil Code and other regulatory acts remain unclear or contradictory. This can lead to different interpretations and legal disputes. Overcoming the listed challenges requires a comprehensive approach, which includes reforms in the field of legislation, improvement of the work of state bodies, the fight against corruption, and the introduction of modern technologies to increase efficiency and transparency in the regulation of property relations. Property relations in Ukraine is a complex and multifaceted process that requires clear legislative regulation and effective practical implementation. Despite the existing problems, gradual reforms and efforts to improve law enforcement practices can contribute to the creation of a more stable and predictable system of property relations, which, in turn, will contribute to the country's economic development.

Key words: *legislation, property, property relations, ownership, society.*